

**SYTUACJA FINANSOWA GOSPODARSTW ROLNYCH
KRAJÓW UE WEDŁUG POTENCJAŁU
PRODUKCYJNEGO**

Walenty Poczta, Joanna Średzińska, Aldona Standar
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

Abstrakt. Artykuł przedstawia zróżnicowanie sytuacji finansowej gospodarstw rolnych krajów UE. Analiza została przeprowadzona z uwzględnieniem potencjału produkcyjnego. Badanie wykazało, że nie tylko poziom zasobów czynników produkcji, lecz także relacje między nimi wpływają na sytuację finansową.

Słowa kluczowe: sytuacja finansowa, gospodarstwo rolne, potencjał produkcyjny, typologia

WSTĘP

Każda działalność wytwórcza angażuje określone zasoby. Jak podaje Woś [Agrobiznes... 1996], zasoby wprężnięte w celowy sposób w proces produkcji i aktywnie w nim uczestniczące nazywa się czynnikami produkcji. Pojęcie to obejmuje pracę, ziemię oraz kapitał. Potencjał produkcyjny rolnictwa zależy nie tylko od liczby, lecz także od wzajemnych relacji między zasobami tych czynników [Poczta 2003, Poczta i Baer 2002]. Zgodnie z zasadą harmonizacji, wszystkie czynniki produkcji powinny pozostawać między sobą w odpowiedniej proporcji. Nadmiar jednego czynnika przy niedoborze innych prowadzi do niekorzystnych wyników produkcyjnych i zakłócenia procesu produkcyjnego [Kowalski 1998].

Każdy producent podporządkowuje podejmowane decyzje określonym celom [Heijman i in. 1997]. Aby cele te mogły być zrealizowane jak najpełniej, niezbędne jest posiadanie informacji na temat stanu zarządzanego podmiotu. Najczęściej podstawą podejmowania decyzji dotyczących zarówno działalności bieżącej, jak i przyszłej jednostek gospodarczych są wnioski, wynikające z analizy ich wyników ekonomicznych [Gębska i Filipiak 2006, Klepacki i Boratyńska 2003, Sierpińska i Jachna 1994].

Podstawowym i najczęściej wykorzystywanym kryterium oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej gospodarstw rolnych jest dochód rolniczy [Kisielińska 2003]. Interpretowanie tylko jego wartości nie dostarcza jednak pełnej informacji na temat położenia finansowego gospodarstw. Zdecydowanie szerszy zakres danych można uzyskać za pomocą metod analizy finansowej, która gwarantuje niezbędny, zwłaszcza w warunkach dużej zmienności otoczenia, dopływ pełnych i rzetelnych informacji [Bednarski i in. 2003]. Jednym z jej zasadniczych elementów jest analiza wskaźnikowa, posługująca się, w celu oceny wyników działalności jednostki, zbiorem logicznie ze sobą powiązanych wskaźników [Gabrusewicz 2005]. Wskaźniki te dotyczą najczęściej czterech podstawowych obszarów działalności każdego podmiotu, tj. płynności, zadłużenia, rotacji oraz rentowności [Gołaszewski i in. 2001].

Taka analiza ma jednak charakter jednowymiarowy i w przypadku obiektów opisanych wieloma cechami, a więc badania zjawisk bezpośrednio niemierzalnych, nie jest wystarczająca. Analiza wielowymiarowa wnosi do niej dodatkowe informacje pogłębiające sposób widzenia problemu i stanowi istotne jej uzupełnienie oraz umożliwia wyciąganie nowych jakościowo wniosków [Kisielińska 2003].

Celem artykułu jest określenie sytuacji finansowej gospodarstw rolnych krajów Unii Europejskiej (UE) w 2005 roku według grup typologicznych gospodarstw, utworzonych na podstawie ich potencjału produkcyjnego.

MATERIAŁ I METODY

Aby zrealizować cele artykułu, posłużono się danymi zebranymi i przetworzonymi w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych w UE – Farm Accountancy Data Network (FADN). W opracowaniu wykorzystano dane za 2005 rok, które są reprezentatywne dla ponad 4 mln gospodarstw z całej UE [FADN 2008]. Badaniem objęto kraje UE-25¹.

Na podstawie danych pochodzących z systemu FADN stworzono, posługując się analizą skupień, syntetyczną klasyfikację gospodarstw rolnych krajów UE. Typologia została wykonana z wykorzystaniem cech opisujących potencjał produkcyjny tych gospodarstw² (zasoby/nakłady czynników produkcji i relacje między nimi). Biorąc pod uwagę przesłanki merytoryczne, jako cechy proste przyjęto do analizy następujące zmienne³:

- powierzchnia użytków rolnych (UR) w ha (SE025),
- nakład pracy ogółem w AWU⁴ (SE010),
- aktywa trwałe w euro (SE441),
- aktywa bieżące w euro (SE465),
- powierzchnia UR na osobę pełnozatrudnioną w ha/AWU (SE025/SE010),

¹ Bez Malty i Cypru ze względu na marginalne znaczenie rolnictwa w tych krajach i w rolnictwie UE.

² Jak wynika z badań Kołozsko-Chomentowskiej [2007], dochody z działalności rolniczej, a więc, pośrednio, wyniki finansowe gospodarstw rolnych, są przede wszystkim determinowane zasobami czynników wytwórczych.

³ W nawiasach podano symbole przypisane poszczególnym zmiennym w systemie FADN.

⁴ AWU (Annual Work Unit) – całkowite nakłady pracy ludzkiej wyrażone w jednostkach przeliczeniowych pracy (osobach pełnozatrudnionych) = 2200 godzin na rok [Wyniki... 2007].

- aktywa trwale na osobę pełnozatrudnioną w euro/AWU (techniczne uzbrojenie pracy) (SE441/SE010),
- aktywa trwale na 1 ha UR w euro/ha (techniczne uzbrojenie ziemi) (SE441/SE025).

Powyższe zmienne, w celu doprowadzenia ich do porównywalności, poddano standaryzacji zgodnie ze wzorem [Wysocki i Lira 2005]:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{s_j}$$

gdzie: $\bar{x}_j = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_{ij}$ to średnia arytmetyczna,

$$s_j = \left[\frac{1}{n-1} \left(\sum_{i=1}^n x_{ij}^2 - \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^n x_{ij} \right)^2 \right) \right]^{\frac{1}{2}} \quad \text{to odchylenie standardowe zmiennej}$$

w próbie.

Następnie wykonano analizę korelacji zmiennych i usunięto zmienne skorelowane⁵. Na podstawie przesłanek statystycznych, wybrano do wykonania grupowania następujące cechy diagnostyczne:

- nakład pracy ogółem,
- aktywa bieżące,
- powierzchnia UR na osobę pełnozatrudnioną,
- aktywa trwale na osobę pełnozatrudnioną,
- aktywa trwale na 1 ha UR.

Charakterystykę powyższych zmiennych dla badanej zbiorowości przedstawiono w tabeli 1.

Grupowanie gospodarstw wykonano na podstawie metody hierarchicznej, której wyniki przedstawiono w postaci dendrogramu. Zastosowano technikę aglomeracyjną, w której początkowo każdy obiekt stanowi odrębne skupienie, a następnie najbliższe sobie obiekty są łączone w nowe skupienia (tzw. grupy wyższego rzędu), aż do uzyskania jednego skupienia [Statystyczne... 1999]. Do określenia odległości między skupieniami powstałymi z połączonych obiektów zastosowano metodę Warda, która do oszacowania odległości między skupieniami wykorzystuje podejście analizy wariancji. Przy formowaniu skupień zastosowano odległość euklidesową, określoną wzorem [Stanisz 2007]:

$$d(x, y) = \sqrt{\sum_{i=1}^p (x_i - y_i)^2}.$$

⁵ Główny wpływ na przebieg grupowania mają cechy wzajemnie nieskorelowane [Błazejczyk-Majka i Kala 2005].

Tabela 1. Podstawowe statystyki wybranych zmiennych, opisujących potencjał produkcyjny w gospodarstwach rolnych krajów UE w 2005 roku

Table 1. Basic statistics of the selected variables describing the potential for production in the agricultural holdings of the EU countries in 2005

Wyszczególnienie Specification	Minimum Minimum	Mediana Median	Maksimum Maximum	Współczynnik zmienności* Variation coefficient* (%)
Nakład pracy ogółem (AWU) Total labour input (AWU)	1,11	1,87	18,45	20,45
Aktywa bieżące (euro) Total current assets (euro)	3 415	68 339	265 018	79,23
Powierzchnia UR na osobę pełnozatrudnioną (ha/AWU) Total Utilized Agricultural Area (UAA) on full-time person equivalent (ha/AWU)	5,37	26,32	67,66	38,20
Aktywa trwałe na osobę pełnozatrudnioną (euro/AWU) Total fixed assets on full-time person equivalent (euro/AWU)	18 376	102 765	733 466	128,65
Aktywa trwałe na 1 ha UR (euro/ha) Total fixed assets on total UAA (euro/ha)	780	5 284	43 711	74,02

*Oparty na medianie i odchyleniu ćwiartkowym.

Źródło: obliczenia własne na podstawie FADN [2008].

*Based on median and quartile deviation.

Source: authors' own calculations based on FADN [2008].

Dla utworzonych skupień sporządzono finansową analizę wskaźnikową w czterech podstawowych obszarach działalności gospodarstw, a uzyskane wyniki poddano analizie porównawczej i opisowej.

POTENCJAŁ PRODUKCYJNY

Analizując tabelę 1 można zauważyć, że gospodarstwa badanych krajów nie charakteryzują się znaczną zmiennością w zakresie nakładów pracy (współczynnik zmienności wynosi około 20%). W 2005 roku ponad połowa analizowanych krajów wykazywała przeciętne nakłady pracy na gospodarstwo na poziomie nie przekraczającym 1,9 AWU. Największymi nakładami pracy (ponad 2,5 AWU) charakteryzowało się rolnictwo: Słowacji, Czech, Estonii i Łotwy. Najmniej tego czynnika produkcji (poniżej 1,5 AWU) przypadało na przeciętne gospodarstwo rolne w: Irlandii, Grecji, Włoszech, Hiszpanii, Szwecji, Danii i Finlandii [FADN 2008].

Zdecydowanie wyższa zmienność występowała w przypadku aktywów bieżących, których wartość w podmiotach badanych krajów mieściła się w przedziale od niespełna 3,5 tys. euro (Grecja) do ponad 265 tys. euro (Słowacja) na gospodarstwo (tab. 1).

Najwyższe nakłady bieżące ponosili, poza słowackimi, rolnicy z Danii, Holandii, Czech oraz Luksemburga (powyżej 150 tys. euro). Są to jednocześnie państwa o wysokiej wartości majątku trwałego i/lub dużej powierzchni użytków rolnych przypadających na przeciętne gospodarstwo rolne. Analogicznie, w krajach o najniższej wartości majątku obrotowego (nie przekraczającej 30 tys. euro), tj. Grecji, Słowenii, Portugalii, Polsce, Litwie oraz Łotwie, przeciętna powierzchnia użytków rolnych i aktywa trwałe nie wykazują wysokich wartości [FADN 2008].

Wielu autorów wskazuje na duże znaczenie ziemi jako jednego z podstawowych czynników w produkcji rolniczej⁶. Stąd też w niniejszej analizie wykorzystano dwa mierniki charakteryzujące wyposażenie badanych gospodarstw w zasoby ziemi. Pierwszym z nich była powierzchnia użytków rolnych na pełnozatrudnionego. Wielkość ta w połowie opisywanych krajów nie przekraczała 26 ha (tab. 1). Najlepiej wyposażeni w ten czynnik produkcji byli rolnicy ze Szwecji, Wielkiej Brytanii, Danii i Luksemburga (ponad 45 ha UR na 1 AWU), najgorzej natomiast – podmioty greckie, słoweńskie i polskie (do 10 ha) [FADN 2008].

Najwyższą zmiennością wyróżniało się techniczne uzbrojenie pracy wyrażone wartością aktywów trwałych, przypadającą na jedną osobę pełnozatrudnioną. Wartość ta mieściła się w granicach od około 18 tys. euro (na Łotwie) do ponad 730 tys. euro (w Danii) (tab. 1). Wśród krajów o najniższym wyposażeniu pracy w kapitał znalazły się państwa z Europy Środkowo-Wschodniej, które wstąpiły do UE w 2004 roku oraz Portugalia i Grecja (do 100 tys. euro na 1 AWU). Najkorzystniej w tym zakresie kształtowała się sytuacja w Danii, Holandii, Irlandii, Luksemburgu, Wielkiej Brytanii, Szwecji i Niemczech, w których wartość majątku trwałego, jaką przeciętnie dysponowała osoba pełnozatrudniona wynosiła ponad 270 tys. euro [FADN 2008].

Obie omówione powyżej relacje, tzn. powierzchnia użytków rolnych, przypadająca na jednego pełnozatrudnionego oraz techniczne uzbrojenie pracy, są przydatne w ocenie uzbrojenia siły roboczej, którego poziom ma decydujący wpływ na kształtowanie się siły produkcyjnej pracy [Grabowski 1998]. W krajach o korzystnych wartościach wspomnianych wskaźników wydajność pracy w gospodarstwach z pola obserwacji FADN, mierzona zarówno wartością dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną, jak i dochodem z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny, jest bardzo wysoka. Analogicznie, niskie wyposażenie pracy w ziemię i kapitał w podmiotach krajów Europy Środkowo-Wschodniej oraz Portugalii i Grecji skutkuje najniższą efektywnością jej wykorzystania [FADN 2008].

Kolejna z badanych relacji, nazywana uzbrojeniem ziemi lub nasyceniem ziemi kapitałem, jest przydatna, między innymi, w dokonywaniu pomiaru intensywności produkcji rolnej w gospodarstwach rolnych. Najwięcej kapitału na 1 ha użytków rolnych przypada w podmiotach funkcjonujących w Holandii, Włoszech, Irlandii, Słowenii i Danii (powyżej 15 tys. euro), najmniej natomiast w gospodarstwach krajów Europy Środkowo-Wschodniej (poza Słowenią) oraz we Francji i Portugalii. W połowie badanych gospodarstw uzbrojenie ziemi kształtowało się w 2005 roku na poziomie nie przekraczającym 5 tys. euro na ha (tab. 1) [FADN 2008].

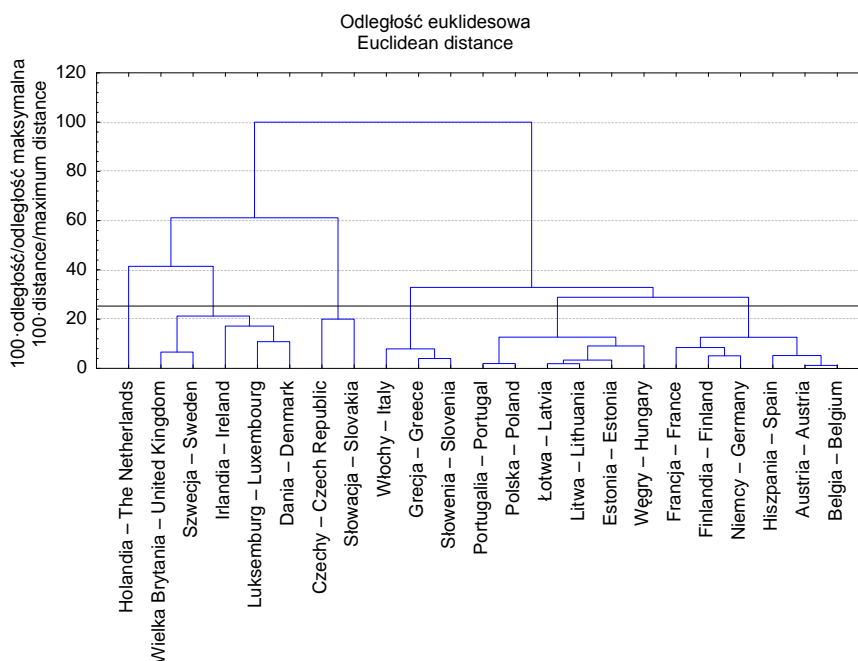
---

⁶ Szerzej na ten temat czytaj np. w: Wasilewski i Mądra [2006], Baer-Nawrocka i Mrówczyńska-Kamińska [2007], Majchrzak i Wysocki [2007].

TYOLOGIA GOSPODARSTW ROLNYCH WEDŁUG POTENCJAŁU PRODUKCYJNEGO

Na podstawie zestawu cech prostych charakteryzujących potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych opisywanych krajów przeprowadzono ich klasyfikację metodą analizy skupień. W wyniku grupowania uzyskano sześć wewnętrznie jednorodnych skupień gospodarstw badanych krajów UE, różniących się między sobą poziomem potencjału wytwórczego (rys. 1, tab. 2):

- grupa typologiczna I – Holandia,
- grupa typologiczna II – Wielka Brytania, Szwecja, Irlandia, Luksemburg, Dania,
- grupa typologiczna III – Słowacja, Czechy,
- grupa typologiczna IV – Włochy, Słowenia, Grecja,
- grupa typologiczna V – Portugalia, Polska, Łotwa, Litwa, Węgry, Estonia,
- grupa typologiczna VI – Francja, Finlandia, Niemcy, Hiszpania, Austria, Belgia.

Rys. 1. Typologia gospodarstw rolnych krajów UE według ich potencjału produkcyjnego w 2005 roku

Źródło: obliczenia własne na podstawie FADN [2008].

Fig. 1. Typology of the agricultural holdings of the EU countries according to their potential for production in 2005

Source: authors' own calculations based on FADN [2008].

Dla utworzonych klas została przeprowadzona analiza finansowa w zakresie płynności, zadłużenia, rotacji i dochodowości.

Tabela 2. Wybrane dane dotyczące potencjału produkcyjnego w gospodarstwach rolnych krajów UE w 2005 roku według grup typologicznych*

Table 2. Selected data concerning the potential for production in the agricultural holdings of the UE countries in 2005 according to the typological groups*

Wyszczególnienie Specification	Grupa typologiczna gospodarstw Typological group of the agricultural holdings						UE-25 EU-25
	I	II	III	IV	V	VI	
Nakład pracy ogółem (AWU) Total labour input (AWU)	2,45	1,46	13,52	1,34	1,93	1,76	1,87
Aktywa bieżące (euro) Total current assets (euro)	178 345	149 482	219 771	6 932	23 144	79 360	68 339
Powierzchnia UR na osobę pełnozatrudnioną (ha/AWU) Total UAA on full-time person equivalent (ha/AWU)	13,31	48,63	29,27	6,04	22,00	27,59	26,32
Aktywa trwałe na osobę pełnozatrudnioną (euro/AWU) Total fixed assets on full-time person equivalent (euro/AWU)	581 630	456 252	62 454	93 090	35 374	178 215	102 765
Aktywa trwałe na 1 ha UR (euro/ha) Total fixed assets on total UAA (euro/ha)	43 711	9 979	2 133	15 405	1 352	6 379	5 284

*Wartości mediany.

Źródło: obliczenia własne na podstawie FADN [2008].

*Median values.

Source: authors' own calculations based on FADN [2008].

Grupa I to skupienie jednoelementowe, obejmujące Holandię. Ponieważ jednak w zakresie wielu badanych zagadnień gospodarstwa tego kraju osiągają wyniki (zwłaszcza finansowe) na poziomie zbliżonym do podmiotów skupienia II (zob. także ryc. 1)⁷, klasy te zostaną, dla celów niniejszego opracowania, potraktowane łącznie. Dla tych państw specyficzne jest bardzo wysokie uzbrojenie techniczne pracy (ponad 580 tys. euro na osobę pełnozatrudnioną w Holandii i około 455 tys. euro, przeciętnie biorąc, w pozostałych krajach), a także stosunkowo duża wartość aktywów bieżących. Największe różnice pomiędzy skupieniem I i II występują w przypadku wielkości zasobów pracy i kapitału (dużo wyższe w Holandii niż krajach skupienia II) oraz ziemi (przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego w Holandii jest znacznie niższa niż w podmiotach ze skupienia II), co skutkuje znaczącymi różnicami w powierzchni UR, przypadającej na jednego pełnozatrudnionego oraz nasyceniu ziemi kapitałem w tych dwóch grupach typologicznych. Ogólnie można jednak powiedzieć, że skupienia I i II charakteryzują się wysokimi zasobami czynników produkcji, odmienna jest tylko ich struktura (tab. 2).

⁷ Gdyby „odcięcie” na dendrogramie wykonano wyżej, Holandia tworzyłaby jedno skupienie wraz z II grupą typologiczną.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki finansowe w gospodarstwach rolnych krajów UE w 2005 roku według grup typologicznych*

Table 3. Selected financial ratios in the agricultural holdings of the UE countries in 2005 according to the typological groups*

Wyszczególnienie Specification	Grupa typologiczna gospodarstw Typological group of the agricultural holdings						UE-25 EU-25
	I	II	III	IV	V	VI	
Wskaźniki płynności – Liquidity ratios							
Płynność bieżąca Current ratio	2,44	4,30	5,77	96,28	4,53	9,07	5,15
Płynność szybka Quick ratio	2,08	3,89	4,43	51,54	3,35	7,98	4,02
Wskaźniki zadłużenia (%) – Debt ratios (%)							
Zadłużenie ogólne Total debts	33,7	16,4	13,8	1,2	18,1	22,5	15,8
Zadłużenie długoterminowe Long-term debt	29,2	14,2	7,9	1,1	10,9	17,8	11,1
Zadłużenie kapitału własnego Equity debt	50,9	19,7	17,4	1,2	22,7	29,7	18,8
Wskaźniki rotacji – Rotation ratios							
Rotacja aktywów (krotność) Rotation of assets (multiplicity)	0,18	0,16	0,28	0,16	0,31	0,21	0,21
Rotacja zapasów (dni) Rotation of stocks (days)	32,55	34,77	62,24	35,13	69,11	31,41	43,54
Rotacja zobowiązań krótkoterminowych (dni) Rotation of short-term liabilities (days)	90,10	83,87	69,36	2,79	92,25	51,42	71,01
Wskaźniki dochodowości** (%) – Remunerativeness ratios** (%)							
Dochodowość kapitału własnego Remunerativeness of equity	4,0	2,7	1,4	7,4	13,8	9,2	7,6
Dochodowość aktywów Remunerativeness of assets	2,7	2,5	1,0	7,3	11,2	7,7	6,3
Dochodowość sprzedaży Remunerativeness of sales	14,5	19,0	2,7	46,7	38,9	31,6	32,5

*Wartości mediany.

**Na podstawie dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego.

Źródło: obliczenia własne na podstawie FADN [2008].

*Median values.

**On the basis of family farm income.

Source: authors' own calculations based on FADN [2008].

Dla opisywanych skupień typowa jest niska płynność (najbardziej zbliżona do poziomu uznawanego za normatywny). Wysokie zadłużenie (najwyższe spośród wszystkich utworzonych grup) występuje w gospodarstwach funkcjonujących w Holandii (zadłużenie ogólne wynosi prawie 34%), natomiast w Wielkiej Brytanii, Szwecji, Irlandii, Luksemburgu i Danii wskaźniki te osiągają wartości przeciętnie o połowę niższe⁸, zbliżone do średniej unijnej. Wysoka wartość majątku znajdującego się w posiadaniu gospodarstw I i II skupienia przyczynia się do niewielkiej jego rotacji (przeciętnie 0,17). Jednocześnie rolnicy w tych krajach są bardzo sprawni w zarządzaniu zapasami oraz zobowiązaniami krótkoterminowymi. Dochodowość majątku, kapitału własnego, a także sprzedaży osiąga w gospodarstwach analizowanych państw wartości stosunkowo niskie (dochodowość sprzedaży wynosi ponad 14% w Holandii i około 19% w podmiotach klasy II) (tab. 3). Jak wynika jednak z wcześniejszych badań [Poczta i in. 2008], wolumen dochodu wytworzonego w podmiotach tych krajów jest na tyle wysoki, że dysponują one znacznymi możliwościami opłaty pracy własnej na poziomie co najmniej parytetowym, osiągając bardzo wysoką wydajność pracy.

W skupieniu III znalazły się Czechy oraz Słowacja. Cechą wyróżniającą rolnictwa tych państw jest duża powierzchnia przeciętnego gospodarstwa (około 250 i prawie 550 ha UR, odpowiednio dla Czech i Słowacji) [FADN 2008], a także wyjątkowo wysokie nakłady pracy na gospodarstwo, wynoszące ponad 13 AWU. Jednocześnie jednak zasoby te charakteryzują się słabym uzbrojeniem technicznym (nieco ponad 60 tys. euro na osobę pełnozatrudnioną), na poziomie znacznie poniżej średniej unijnej (tab. 2). Skutkuje to najniższym, spośród wszystkich powstałych grup typologicznych, poziomem dochodowości zarówno aktywów (około 1%), kapitału własnego (niespełna 1,5%), jak i sprzedaży (prawie 3%). Być może pośrednio przyczynia się do tego stosunkowo niskie zadłużenie, występujące w podmiotach czeskich i słowackich, a także mało efektywna gospodarka zapasami oraz zobowiązaniami bieżącymi. W zakresie wskaźników płynności gospodarstwa te osiągają ich poziom przeciętny, bardzo zbliżony do średniej krajów UE (tab. 3).

Do IV grupy typologicznej zaliczono gospodarstwa krajów o najmniejszych, spośród utworzonych grup, zasobach czynników produkcji. Przeciętna powierzchnia UR nie przekracza w żadnym z tych państw 20 ha na gospodarstwo, z pola obserwacji FADN [2008]. Najniższe są w tych podmiotach również nakłady pracy, aktywów bieżących oraz wartość majątku trwałego. Jednocześnie techniczne uzbrojenie pracy przyjmuje dla opisywanego skupienia wartości zbliżone do średniej unijnej, a nasycenie ziemi kapitałem – prawie trzykrotnie wyższe niż przeciętnie kraje UE (ponad 15 tys. euro na ha UR) (tab. 2). Są to gospodarstwa o najwyższym, wśród wszystkich skupień, poziomie wskaźników płynności (płynność bieżąca wynosi około 96, a szybka ponad 51). Jest to zapewne warunkowane, między innymi, najniższym zadłużeniem, które charakteryzuje te jednostki. Można pośrednio wnioskować, że podmioty mniejsze, słabsze ekonomicznie, charakteryzuje mniejsza skłonność do finansowania swojej działalności kapitałem obcym. Ponadto te gospodarstwa są słabym partnerem dla sektora bankowego. W tej grupie typologicznej odnotowano równocześnie najniższą obrotowość aktywów (0,16) oraz najbardziej korzystną rotację zobowiązań bieżących (niespełna trzy dni), a także pożądany, wysoki poziom dochodowości sprzedaży (prawie 47%). Pozostałe wskaźniki z obszaru dochodowości oraz rotacja zapasów w tej klasie państw przyjmują wartości średnie (tab. 3).

---

⁸ Jest to jedyny obszar finansowej analizy wskaźnikowej, w którym występują tak znaczące różnice między opisywanymi klasami.

Skupienie V utworzyły gospodarstwa o relatywnie wysokich nakładach pracy (średnio ponad 1,9 AWU), stosunkowo niskiej wartości aktywów obrotowych (około 23 tys. euro) oraz najsłabszym uzbrojeniu pracy i ziemi w kapitał (odpowiednio około 35 tys. euro na pełnozatrudnionego i 1,3 tys. euro na ha UR) (tab. 2). Takie relacje między czynnikami produkcji niekorzystnie wpływają na wydajność pracy, co znajduje potwierdzenie we wspomnianych wcześniej wynikach badań [Poczta i in. 2008]. W jednostkach tych krajów występuje najwyższa dochodowość kapitału własnego (prawie 14%) oraz majątku (ponad 11%). Przyczyną tego może być najwyższa rotacja aktywów, odnotowana w tej grupie typologicznej (0,31). Podobnie, wysoką wartość osiągnął wskaźnik dochodowości sprzedaży (prawie 39%). Należy też zauważyć, że są to państwa z rolnictwem o niskim poziomie intensywności wytwarzania, w którym możliwości zwiększenia dochodowości są znaczące. Jednocześnie rolnicy w krajach, które utworzyły analizowaną klasę mało efektywnie zarządzają zasobami (czas zamrożenia środków w zapasach wynosi prawie 70 dni), są jednak jednocześnie najbardziej sprawni w pozyskiwaniu krótkoterminowego kapitału (spłata zobowiązań bieżących następuje co 92 dni). W zakresie pozostałych wskaźników, tj. płynności oraz zadłużenia, gospodarstwa te osiągają ich poziom przeciętny, bardzo zbliżony do średniej krajów UE (tab. 3).

Grupa VI dysponuje potencjałem produkcyjnym nieco przewyższającym średnią krajów UE (tab. 2). Nakłady pracy w tych krajach wynoszą od niespełna 1,4 (Hiszpania) do ponad 2,1 AWU (Niemcy), powierzchnia UR od prawie 30 (Hiszpania) do ponad 75 ha (Francja), a wartość aktywów trwałych od 140 tys. (Hiszpania) do około 575 tys. euro (Niemcy) na gospodarstwo [FADN 2008]. Relacje między czynnikami produkcji kształtują się korzystnie, stwarzając warunki do osiągnięcia wysokiej wydajności pracy (wysokie uzbrojenie techniczne pracy – prawie 180 tys. euro – oraz powierzchnia UR na pełnozatrudnionego – ponad 27 ha) (tab. 2). Zadłużenie w tych państwach, zarówno ogólne, krótkoterminowe, jak i kapitału własnego, przyjmuje wysokie wartości (podobnie jak w podmiotach skupienia I i II), z czego można wnioskować, że jednostki większe chętniej, niż podmioty małe, wykorzystują kapitał obcy do finansowania swojej działalności. Daje to możliwości wzrostu rentowności kapitału własnego, poprzez korzystny efekt działania dźwigni finansowej⁹. Dochodowość kapitału własnego jest też w analizowanym skupieniu stosunkowo wysoka (ponad 9%), podobnie jak dochodowość majątku (prawie 8%). W przypadku sprzedaży wskaźnik ten osiąga poziom zbliżony do średniej unijnej (około 30%). Dla rolników zarządzających gospodarstwami w tych krajach typowy jest duży obrót zasobami (odtworzenie zapasów z przychodów ze sprzedaży następuje co około 31 dni), co może świadczyć o efektywnym ich wykorzystaniu. Mniej efektywna jest natomiast gospodarka zobowiązaniami bieżącymi, które są stosunkowo szybko spłacane (średnio co 51 dni) (tab. 3).

WNIOSKI

1. Stwierdzono znaczące różnicowanie występujące zarówno w zakresie potencjału produkcyjnego, którym dysponują gospodarstwa rolne w krajach UE, jak i w obszarze wyników finansowych, osiągniętych przez te podmioty.

⁹ Nie było to jednak przedmiotem badania w niniejszym artykule.

2. Nie tylko poziom zasobów, lecz także relacje, jakie między nimi zachodzą wpływają na sytuację finansową gospodarstw rolnych. Dobre wyposażenie w czynniki produkcji i jednocześnie nieprawidłowe proporcje między nimi nie gwarantują korzystnych wyników finansowych (czego przykładem mogą być państwa, które znalazły się w skupieniu III). Jednocześnie jednostki mniejsze, ale z właściwszymi relacjami między czynnikami produkcji, mogą odnotowywać zadowalające wartości wskaźników finansowych (o czym świadczą wyniki finansowe uzyskiwane przez gospodarstwa rolne krajów skupienia IV).

3. Podmioty z żadnej z powstałych grup typologicznych nie osiągnęły korzystnych wyników finansowych jednocześnie we wszystkich obszarach analizy.

4. Kraje, które wstąpiły do UE w 2004 roku, dysponują potencjałem produkcyjnym na zbliżonym poziomie, odmiennym od potencjału gospodarstw rolnych w państwach „starej” Unii, o czym świadczy fakt, że tworzą one (poza Słowenią) osobne skupienia (III i V grupa typologiczna). W związku z powyższym uzyskują one również różne od krajów UE-15 wyniki finansowe. Otwartym pytaniem zostaje kwestia, czy będzie zachodził proces konwergencji i wstąpienie Polski oraz innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej w struktury unijne wpłynie na poziom zasobów czynników produkcji w gospodarstwach rolnych tych państw i na ich wyniki ekonomiczne.

LITERATURA

- Agrobiznes. T. 2. Mikroekonomika. 1996. Red. A. Woś. Wyd. Key Text, Warszawa.
- Baer-Nawrocka A., Mrówczyńska-Kamińska A., 2007. Czynniki ziemia w rolnictwie krajów Unii Europejskiej. Rocz. Nauk. SERiA 9, 2, 22-27.
- Bednarski L., Borowiecki R., Duraj J., Kurtys E., Waśniewski T., Wersty B., 2003. Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa. Wyd. AE, Wrocław.
- Błażejczyk-Majka L., Kala R., 2005. Metody analizy skupień do charakterystyki użytków rolnych wybranych państw Unii Europejskiej. Rocz. Nauk. SERiA 7, 5, 5-8.
- FADN. 2008. <http://ec.europa.eu/agriculture/rica>.
- Gabrusewicz W., 2005. Podstawy analizy finansowej. PWE, Warszawa.
- Gębska M., Filipiak T., 2006. Podstawy ekonomiki i organizacji gospodarstw rolniczych. Wyd. SGGW, Warszawa.
- Gołaszewski P., Urbanek P., Walińska E., 2001. Analiza sprawozdań finansowych. Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Łódź.
- Grabowski S., 1998. Ekonomika gospodarki żywnościowej. Wyd. Prywatnej Wyższej Szkoły Businessu i Administracji, Warszawa.
- Heijman W., Krzyżanowska Z., Gędek S., Kowalski Z., 1997. Ekonomika rolnictwa. Zarys teorii. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa.
- Kisielińska J., 2003. Wykorzystanie metod wielowymiarowej analizy danych do oceny sytuacji finansowej gospodarstw rolniczych. Wieś i Rolnictwo 4 (121), 80-98.
- Klepacki B., Boratyńska K., 2003. Analiza sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw branży piwowarskiej. Rocz. Nauk. SERiA 6 (5), 1 (2), 89-93.
- Kołoszko-Chomentowska Z., 2007. Metody oceny czynników kształtujących dochody z działalności rolniczej. Rocz. Nauk. SERiA 9, 1, 241-244.
- Kowalski A., 1998. Czynniki produkcji w agrobiznesie. Encyklopedia agrobiznesu. Fundacja Innowacja, Warszawa.
- Majchrzak A., Wysocki F., 2007. Potencjał produkcyjny rolnictwa w województwie wielkopolskim. Rocz. Nauk. SERiA 9, 2, 218-221.

- Poczta W., 2003. Rolnictwo polskie w przededniu integracji z Unią Europejską. Wyd. AR, Poznań.
- Poczta W., Baer A., 2002. Zróżnicowanie regionalne w krajach Europy Środkowo-Wschodniej kandydujących do Unii Europejskiej. W: Zróżnicowanie regionalne gospodarki żywnościowej w Polsce w procesie integracji z Unią Europejską. Red. W. Poczta, F. Wysocki. Wyd. AR, Poznań, 85-106.
- Poczta W., Średzińska J., Pawlak K., 2008. Sytuacja finansowa gospodarstw rolnych krajów UE sklasyfikowanych według ich wyników produkcyjno-ekonomicznych. W: Problemy rolnictwa światowego. T. 19. Red. H. Manteuffel Szoegel. Wyd. SGGW, Warszawa.
- Sierpińska M., Jachna T., 1994. Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Stanisz A., 2007. Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny. T. 3. Analizy wielowymiarowe. StatSoft, Kraków.
- Statystyczne metody analizy danych. 1999. Red. W. Ostasiewicz. Wyd. AE, Wrocław.
- Wasilewski M., Mądra M., 2006. Efektywność wykorzystania czynników produkcji w gospodarstwach indywidualnych. Roczn. Nauk. SERiA 8, 1, 525-531.
- Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w polskim FADN w 2006 roku. Cz. I. Wyniki standardowe. 2007. IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- Wysocki F., Lira J., 2005. Statystyka opisowa. Wyd. AR, Poznań.

FINANCIAL SITUATION IN THE AGRICULTURAL HOLDINGS OF THE EU COUNTRIES ACCORDING TO THE POTENTIAL FOR PRODUCTION

Summary. The aim of this article is to describe the financial situation in the agricultural holdings of the EU countries in 2005 according to the typological groups of the holdings formed on the basis of their potential for production. The multi-dimensional statistical analysis of the potential for production of the agricultural holdings included into FADN was conducted in the paper. Cluster analysis was used. As a result of grouping six homogeneous clusters of holdings in the EU countries were received. For these typological groups of holdings financial analysis was conducted. A significant diversification of the potential for production and financial results in the agricultural holdings of the EU countries was affirmed. The research showed also, that not only the level of resources of production factors, but also the relations between them affect the financial situation. Holdings from no typological group achieve profitable financial results in all areas of analysis at the same time. Countries, which joined the EU in 2004 have the similar potential for production and financial results. These results are other than those in the EU-15 countries.

Key words: financial situation, agricultural holding, potential for production, typology

Accepted for print – Zaakceptowano do druku: 25.09.2008

For citation – Do cytowania: Poczta W., Średzińska J., Standar A., 2008. Sytuacja finansowa gospodarstw rolnych krajów UE według potencjału produkcyjnego. J. Agribus. Rural Dev. 4(10), 83-94.